

УДК 658.12.34(075.8):336.7:159.923

Ю. Ю. ШАЛІМОВ, кандидат військових наук, доцент, доцент кафедри логістики Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

ПРИНЦИПИ ЗАСТОСУВАННЯ ЛОГІСТИКИ У ДЕРЖПРИКОРДОНСЛУЖБІ

У статті обгрунтовано характеристики системи забезпечення Державної прикордонної служби України як підсистеми логістичної системи відомства (на прикладі продовольчого забезпечення), а також визначення основних принципів та завдань логістики в системі забезпечення структурних органів Державної прикордонної служби України.

Ключові слова: *система забезпечення, логістика, органи ДПСУ.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Стратегічний курс з перетворення Державної прикордонної служби України на сучасний правоохоронний орган європейського типу неможливо реалізувати без удосконалення системи забезпечення прикордонного відомства. Характер змін, задекларованих Концепцією розвитку Державної прикордонної служби України на період до 2015 р., затвердженою Указом Президента України від 19.06.2006 № 546/200, потребує перегляду концептуальних засад функціонування та всебічного забезпечення діяльності Державної прикордонної служби України [1].

Серед основних напрямків діяльності та подальшого розвитку Державної прикордонної служби України Головою ДПСУ визначено окремим завданням на 2013 рік: створення сучасної інтегрованої системи логістичного забезпечення прикордонного відомства, запровадження ефективної

системи логістики, яка найбільш повно відповідатиме ринковому характеру економіки та сучасним соціально-політичним і економічним умовам в Україні. Фінансування діяльності Державної прикордонної служби України здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України та інших джерел, передбачених законодавством. Вивчення та застосування логістики ґрунтується на розумінні основної ідеї концепції логістичного підходу, новизна якого полягає, насамперед, у зміні пріоритетів між різними видами господарської діяльності на користь посилення значущості діяльності з управління матеріальним потоком. Концепція логістики – це система поглядів на вдосконалення господарської діяльності шляхом раціоналізації управління інформаційними, фінансовими та матеріальними потоками. Системна побудова логістики організації (установи) базується на основі методології загальної кібернетичної теорії систем з фіксуванням основних моментів системного підходу: мети створення системи логістики; обґрунтованого вибору її елементів і структури, спрямованих на досягнення поставленої мети; функціонування цієї системи, її взаємодії із зовнішнім середовищем; аналізу результатів діяльності та порівняння його з поставленою метою, зворотним зв'язком за результатами контролю [2]. З точки зору нашого дослідження, найбільш значущими є загальнотеоретичні положення з логістики, обґрунтовані А. Гаджинським, Н. Власовим, Ю. Пономарьовою.

Метою статті є обґрунтування характеристики системи забезпечення Державної прикордонної служби України як підсистеми логістичної системи відомства (на прикладі продовольчого забезпечення), а також визначення основних принципів і завдань логістики в системі забезпечення структурних органів Державної прикордонної служби України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальна характеристика логістичної системи Державної прикордонної служби України. Правові основи організації та діяльності Державної прикордонної служби України, її загальну структуру, чисельність, функції та повноваження визначено Законом України “Про Державну прикордонну службу України” від 3 квітня 2003 р. № 661-IV. Сумісність елементів логістичної системи Державної прикордонної служби України забезпечується єдністю мети, якій підпорядковане функціонування відомства. Цією метою згідно зі статтею 1 цього Закону визначено завдання щодо забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні. Тому метою логістичної системи

можна вважати забезпечення виконання основних функцій Державної прикордонної служби України [3], а саме: охорони державного кордону України на суші, морі, річках, озерах та інших водоймах з метою недопущення незаконної зміни проходження його лінії, забезпечення дотримання режиму державного кордону та прикордонного режиму; здійснення в установленому порядку прикордонного контролю і пропуску через державний кордон України осіб, транспортних засобів, вантажів, а також виявлення і припинення випадків незаконного їх переміщення; охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні та контроль за реалізацією прав і виконанням зобов'язань у цій зоні інших держав, українських та іноземних юридичних і фізичних осіб, міжнародних організацій; ведення розвідувальної, інформаційно-аналітичної та оперативно-розшукової діяльності в інтересах забезпечення захисту державного кордону України згідно із законами України “Про розвідувальні органи України” та “Про оперативно-розшукову діяльність”; участь у боротьбі з організованою злочинністю та протидія незаконній міграції на державному кордоні України та у межах контрольованих прикордонних районів; участь у здійсненні державної охорони місць постійного і тимчасового перебування Президента України та посадових осіб, визначених у закордонних дипломатичних установах України; координація діяльності військових формувань і відповідних правоохоронних органів, пов'язаної із захистом державного кордону України, а також діяльності державних органів, що здійснюють різні види контролю при перетинанні державного кордону України або беруть участь у забезпеченні режиму державного кордону, прикордонного режиму і режиму в пунктах пропуску через державний кордон України. Правові основи логістичної системи Державної прикордонної служби України визначені у статті 28 Закону, де зазначається, що забезпечення діяльності органів Державної прикордонної служби України здійснюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в охороні державного кордону через державне оборонне замовлення та закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти. Місцеві органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування сприяють Державній прикордонній службі України, її органам у розв'язанні житлових та інших соціально-побутових проблем, забезпеченні транспортними засобами і зв'язком. Державна прикордонна служба України звільняється від передачі місцевим державним адміністраціям або органам місцевого самоврядування частини житла, побудованого за рахунок цільових

державних капітальних вкладень та інших коштів. Житло державного житлового фонду, що звільняється військовослужбовцями Державної прикордонної служби України, передається у встановленому порядку її відповідним органам для його повторного заселення. Державна прикордонна служба України має службові приміщення та інші споруди, об'єкти охорони здоров'я, навчального, науково-дослідного, господарського та соціально-культурного призначення, службовий житловий фонд. Майно, закріплене за спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у справах охорони державного кордону, органами Державної прикордонної служби України, її навчальними закладами, установами та організаціями, є державною власністю і належить їм на праві оперативного управління. Структурованість та складність логістичної системи відображається у наявності великої кількості елементів (ланок), складним характером взаємодії між окремими елементами управління. Ураховуючи наведе вище, логістичну систему Державної прикордонної служби України можна визнати макрологістичною системою із великою логістичною системою управління потоковими процесами за участю кількох і більше незалежних суб'єктів господарювання, не обмежених у територіальному розташуванні.

Одним з основних визначених у Концепції стратегічних напрямків розвитку й реформування прикордонного відомства у правоохоронний орган спеціального призначення європейського типу є запровадження ефективної системи логістики, яка відповідатиме ринковому характеру реформ і сучасним економічним умовам у країні. Ця система повинна ефективно функціонувати та протидіяти несприятливим факторам зовнішнього і внутрішнього середовища у сфері матеріально-технічного забезпечення.

У сучасному розумінні логістика – це наука про оптимізацію: планування, контролю і керування закупівлею, транспортуванням, складуванням, зберіганням, використанням матеріальних засобів і витрачанням коштів у процесі доведення сировини і матеріалів до промислових підприємств; внутрішньозаводської переробки сировини, матеріалів, напівфабрикатів, доведення готової продукції до споживача відповідно до його вимог; передавання, оброблення й зберігання відповідної інформації.

У системі Державної прикордонної служби України логістику можна розглядати і як науку про планування, контроль, інформаційно-аналітичне забезпечення і керування придбанням (виробництвом), розподілом, тран-

спортуванням, складуванням, зберіганням, використанням і витрачанням матеріальних засобів у процесі доведення їх до персоналу та підрозділів відповідно до інтересів та вимог останніх, і як міждисциплінарний науковий напрям, безпосередньо пов'язаний із пошуком нових нереалізованих можливостей підвищення ефективності просування матеріальних потоків.

Основними принципами логістики є:

- науковість і системний підхід;
- наявність чітко визначених і всебічно описаних цілей діяльності;
- наявність інструментарію об'єктивного оцінювання і контролю ступеня досягнення визначених цілей;
- наявність інструментарію, що пов'язує результати контролю з механізмом внесення необхідних корегувань і забезпечує зворотний зв'язок у контурі керування процесом забезпечення;
- комп'ютеризація, використання провідних інформаційних технологій і відповідного програмного забезпечення;
- антропологічний підхід до виконання завдань;
- саморегулювання і збалансованість усіх процесів у системі забезпечення;
- гнучкість – можливість оперативного внесення змін у процеси;
- мінімізація запасів;
- моделювання руху товарів;
- оперативність і надійність у забезпеченні ресурсами;
- економічність (скорочення рівня запасів продукції та витрачання ресурсів).

Глобальною метою логістики в системі Державної прикордонної служби України є максимальне зменшення відхилень, скорочення кількості та довжини циклів і ланцюжків на шляху забезпечення органів, підрозділів, персоналу всім необхідним для надійної охорони державного кордону. Чим менші величини відхилень, чим менше циклів і ланцюжків, тим коротший шлях досягнення мети загроз та ризиків у діяльності, тим менше негативних впливів зазнає система забезпечення, тим меншими будуть витрати і більша ймовірність того, що поставлена мета буде досягнута.

До глобальних завдань логістики у Державній прикордонній службі України можна віднести:

- чітке визначення стратегічної мети і завдань логістики як функціонально-забезпечувальної підсистеми охорони державного кордону;

розроблення на основі системного підходу механізмів реалізації стратегічно важливих завдань;

створення інтегрованої системи цілеорієнтованої мотивації діяльності персоналу органів логістики;

створення ефективної системи контролю та забезпечення зворотного в контурі керування за його показниками;

створення інтегрованих систем матеріальних, інформаційних, фінансових, транспортних, людських та, за необхідності, інших потоків;

безперервне вдосконалення логістичної концепції в рамках обраної стратегії розвитку прикордонного відомства;

досягнення високого ступеня гнучкості шляхом оперативного реагування на зміни зовнішніх та внутрішніх умов функціонування;

розроблення і запровадження системи безперервної оптимізації логістичних процесів на всіх рівнях управління.

Характеристика системи продовольчого забезпечення Державної прикордонної служби України. Військовослужбовці Державної прикордонної служби України користуються правовими і соціальними гарантіями відповідно до Закону України “Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей”, інших законодавчих актів. Персоналу Державної прикордонної служби України, який безпосередньо несе службу з охорони державного кордону, гарантується харчування за рахунок держави. Метою зазначеної логістичної підсистеми є забезпечення своєчасного та якісного харчування особового складу, тобто наявності необхідного товару в необхідній кількості й асортименті, заданої якості, у потрібному місці й у потрібний час, у максимально можливому ступені підготовлених до виробничого процесу або особистому споживанні за заданим рівнем логістичних витрат. На сучасному етапі загальна чисельність Державної прикордонної служби України визначена законодавством і становить 50 тис. осіб, у тому числі 42 тис. військовослужбовців. Із них щодобово мають право на харчування за рахунок держави в середньому 9 тис. осіб.

Логістична підсистема характеризується такими властивостями:

складність – наявність великої кількості елементів (290 їдалень і камбузів, близько 300 складів, 50 одиниць транспорту підвезення продовольства, більше як 300 одиниць технічних засобів приготування їжі у польових умовах, понад 1 тис. осіб персоналу), складний характер взаємодії між окремими елементами, складність функцій, виконуваних системою (організація гарячого харчування, збереження продовольства, його під-

везення, ведення підсобних господарств, виплата грошової компенсації за харчування тощо), наявність складно організованого управління (чотирирівнева система управління), вплив на систему великої кількості стохастичних факторів зовнішнього середовища (погодні умови, великі відстані підвезення із наявністю слабо розвинутої мережі якісних доріг, час, різка зміна чисельності осіб, які харчуються, у зв'язку зі зміною оперативної обстановки та ін.);

ієрархічність – підпорядкованість елементів нижчого рівня елементам вищого рівня у контексті лінійного логістичного управління (продовольчий відділ Адміністрації Держприкордонслужби України – продовольчі служби регіональних управлінь – продовольчі служби органів охорони і забезпечення – відділення логістики підрозділів);

цілісність – властивість системи виконувати задану цільову функцію, реалізована тільки логістичною системою у цілому, а не окремими її ланками або підсистемами (організація своєчасного та якісного харчування особового складу); Центральна база зберігання та постачання – постачальники – їдальні – продовольчі служби органів охорони та забезпечення кордону – хлібопекарні – продовольчі склади – овочесховища – підсобні господарства – продовольчий відділ Адміністрації Державної прикордонної служби України;

структурованість – передбачає наявність певної організаційної структури логістичної системи, яка складається зі взаємопов'язаних об'єктів і суб'єктів управління, що реалізує задану мету (чотирирівнева система управління з відповідними об'єктами і суб'єктами управління);

рухливість – мінливість параметрів елементів логістичної системи під впливом зовнішнього середовища, а також рішень, прийнятих учасниками логістичного ланцюга (зміна кількості тих, що харчуються, у зв'язку зі зміною оперативної обстановки тощо); унікальність, непередбачуваність і невизначеність поведінки за конкретних умов і під впливом зовнішнього середовища;

адаптивність – здатність логістичної системи змінювати свою структуру і вибирати варіанти поведінки відповідно до нових цілей і під впливом зовнішнього середовища;

наявність зв'язків – між елементами логістичної системи є суттєві зв'язки, які визначають інтеграційні властивості (елементи, пов'язані всередині виробничими зв'язками, які регламентовані відомчими нормативно-правовими актами, а також наявність договорів із постачальниками

продовольства, підприємствами з обслуговування та ремонту технологічного й холодильного обладнання);

організація – зв'язки між елементами логістичної системи визначеним чином упорядковані, тобто логістична система має організацію (функції всіх елементів підсистеми визначені відповідними положеннями);

інтеграційні властивості – логістична система володіє інтеграційними властивостями, які не притаманні жодному з елементів окремо. Це здатність доставити необхідний товар у необхідний час, у необхідне місце, необхідної якості, з мінімальними витратами, а також здатність адаптуватися до змінних умов зовнішнього середовища (зміна попиту на товар, непередбачений вихід із ладу технічних засобів тощо). Проведення дослідження із сегментації існуючих споживачів (структурних органів Державної прикордонної служби України). З метою подальшого покращення харчування персоналу, а також урахуваючи збільшення бюджетних призначень на ці цілі та відповідно збільшення кількості та розширення асортименту продовольства, що закупляється для потреб органів і підрозділів, існує необхідність проведення дослідження із сегментації існуючих споживачів (структурних органів Державної прикордонної служби України).

Отже, можна зробити висновок, що впровадження логістики буде сприяти суттєвому підвищенню ефективності системи забезпечення на основі застосування сучасних технологій керування процесами, а знання основних понять і розуміння сутності логістики стане вагомою передумовою подальшого опанування теорією та практикою логістичної організації діяльності органів і підрозділів забезпечення, створення ефективної системи логістики в Державній прикордонній службі України.

У подальшому перспективно було б направити наукове дослідження на обґрунтування критеріїв і показників оцінки логістичного забезпечення органів охорони кордону й ефективність використання підрозділів логістики.

Список використаної літератури

1. Про Концепцію розвитку Державної прикордонної служби України на період до 2015 року : Указ Президента України // Офіційний вісник України. – 2006. – № 25. – Ст. 1807.
2. Воедило А. М. Окремі аспекти застосування логістики в системі забезпечення Державної прикордонної служби України / А. М. Воедило // Науково-

практичний альманах “Науковий вісник Державної прикордонної служби”. – К.: Вид-во Нац. акад. Держ. прикорд. служби України імені Б. Хмельницького. – 2009. – №1. – С. 38–44.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Пономаренко О. А.

Стаття надійшла до редакції 27.08.2013.

Шалимов Ю. Ю. Принципы использования логистики в Госпогран-службе

В статье обоснованы характеристики системы обеспечения Государственной пограничной службы Украины как подсистемы логистической системы ведомства (на примере продовольственного обеспечения), а также определения основных принципов и заданий логистики в системе обеспечения структурных органов ГПСУ.

Ключевые слова: *система обеспечения, логистика, органы ГПСУ.*

Shalimov Yu. Yu. Principles of application of logistics within the State Border Guard Service of Ukraine

The article concerns of substantiation of characteristics of the system of supply of the State Border Guard Service of Ukraine as a subsystem of logistic system of the agency (by the example of food supply) and determination of main principles and tasks of logistics within the system of supply of structural organs of the State Border Guard Service of Ukraine.

Keywords: *system of logistics supply, organs of the State Border Guard Service of Ukraine.*